

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

XXX. ÉVFOLYAM. ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK BUDAPEST, 1915.
NEGYEDIK FÜZET. KÖZLÖNYE' ÁPRILIS HÓ.

SZERKESZTI: DÉKÁNY MIHÁLY, BUDAPEST, VI. FELSŐERDŐSOR 3.

Tanítóképzés.

A háboru és a tanítóképzés.

Egyesülésben van az erő. Német, osztrák, magyar és török szövetségbe küzd a közös ellenséggel. Ez a szövetség erős, mert a lét kérdése acélosítja kötelekeit, de mégsem oly szerves, hogy minden elhatárolást kizárjon. Teljesen oszthatlan egységet csak a nemzet alkot. A világháboru sok szomorúságot és bánatot rejt magában, de a nemzeti összetartozást és együttműködést, a nemzeti öntudatot meggyőző életteljességgel vési a most élő generáció lelkébe.

A nemzeti öntudat már egyszer kifejezésre jutott a XIX. sz. első felének kulturtörekvéseiben: Wesselényi, Széchenyi és Eötvös munkásságában, de feledésbe ment a nemzetközi törekvések han- goztatása idején. Ujabban a kultúra minden terén érezhető volt bizonyos nyugtalanság.

A közelmúlt pedagógiáját is a lázas kutatás jellemzi. A köz- oktatás minden ágában újítók léptek fel, kik törvényhozással: új keretek létesítésével, más pedagógiai értékeléssel, új nevelési és tanítási anyag és módszer terjesztésével akarták közoktatásunkat tökéletesíteni. A törvények és rendeletek, tantervek és utasítások, pedagógiai elméletek és új módszerek csakugyan megváltoztatták közoktatásügyünket s szeretjük hinni, hogy fejlesztették és előbbre vitték. Ha azonban egyfelől az újítók folyton növekedő táborára tekintünk s a népoktatás, a polgári iskola, a tanítóképzés és a középiskola, a szakoktatás és a szabadoktatás most is reform alatt álló szervezeteit és reformjavaslatait latolgatjuk, másfelől a külön- böző iskolákból kikerült ifjúság értelmi és erkölcsi fejlettségét és neveltségét értékeljük, arról győződhetünk meg, hogy minden újabb reform jogos, mert nem közelítjük meg eléggé célunkat.

Másrésről azonban az az aggodalmunk is támadhat, hogy minden újabb reform jogtalan, mert megakasztja az elmélyedést, a nevelés fogalmában rejlő megállapodást.

Ugy vagyunk, mint a görgetegen fölfelé törekvő hegymászó, aki dolgozik, izzad, minden lépésével lejjebb taszítja a görgeteget, de ismét új törmelék csuszik a lába alá; sok nehézséggel küzd, de mégis egy helyben áll, néha kissé előbbre jut, majd megint visszacsuszik.

Csak aki szilárd talajon veti meg lábát, juthat igazán előre.

Ezt a tanulságot a pedagógusnak a multból kell merítenie. A középkorban az egyház a leghatalmasabb nevelő, mert mindent egy középponti magra vezetett vissza. Bárhová lépett, egyik lába mindig szilárd kősziklán állott. Még a tudományokat is csak «*ancilla theologiae*»-nek nevezte.

Napjaink egyházi nevelésének erejét is az egység biztosítja.

A mai társulási egységekben a különböző felekezetek egymás mellett és egymással összekeverve teljesítik kulturális feladataikat. (Egy családban is lehet több felekezet.) Ezért más, szervesebb, általánosabb egységet kerestek. Valamennyi közül a legmegfelelőbb a *nemzet*. Imre Sándor érdeme, hogy a magyar neveléstörténet tanulmányozása által, különösen Széchenyi gondolataiban való elmélyedésével, a nemzetnevelés gondolatában oly egység eszméjét adta nekünk, melyet a jelen nehéz, küzdelmes napjaiban mindnyájan óhajtunk s amelynek szükségét a világháboru eseményei eddig is meggyőzően igazoltak. Ez a háboru nem féltékenykedő dinasztikiak surlódása, nem is felekezetek tusája, még a fajok, vagy amint sokan feltűntetik, a gazdasági érdekek összeütközése sem, hanem a nemzetek életharca.

A magyar nemzet ebben a küzdelemben mindenütt az első sorokban verekedik s a közös szenvedés és nyomor, a közös győzelem és dicsőség jobban össze fogja forrasztani a nemzetet, melyet a közös föld és államszervezet már eddig is összekötött. A háboru követő békés munkásságban pedig a *nemzetnevelés* lesz az a szilárd alap, melyre minden nevelői tevékenység épülhet.

A tanítóképző-intézeti tantervhez irt utasítások általános részében a tanítóképző következő meghatározását olvassuk: «A tanítóképző-intézet olyan szakiskola, amelynek tanítási rendjében a közműveltségi tantárgyak ép oly lényegesen hozzátartoznak a hivatásszerű kiképzéshez, mint a pedagógiai tárgyak és a tanítói gyakorlat.» Ebben a meghatározásban benne van, amit

Széchenyi kíván az általános ember és az egyén szempontjából, (az emberi nem szebbítése és az egyén tökéletesítése) de hiányzik belőle a nemzeti szempont.

A három évvel később kiadott képesítői vizsgálati szabályzatban (31.152—1914.) kifejezésre jut a nemzeti szempont is. A tanítóképesítő vizsgálat legfontosabb részén, a befejező képesítő vizsgálaton ugyanis azt kutatjuk, hogy a tanítójelölt, minekután előző vizsgálatain bizonyosságot tett általános emberi műveltségéről, mily mértékben birtokosa a nemzeti kulturának, hogy tud beleilleszkedni egyházába és mennyire készült tanítói hivatásának betöltésére. A nemzetnevelés gondolata tehát áthatja ugyan a tanítóképzést, csak talán nem emelkedett ki még elég tudatosan.

A vizsgálati szabályzatból világosan kitűnik a tanítóképzés négy főfeladatának: az általános emberi, az egyházi, a nemzeti és a hivatásszerű képzésnek szükségszerűsége.

Az emberi, egyházi, nemzeti és pedagógiai szempontok bármelyike tükre az egész nevelésnek, szűkebb értelemben tehát a tanítónevelésnek is. Mindegyik szempont egy-egy mikrokosmos, melynek tartalma mind a négy-nél ugyanaz lehet s ebben rejlik az egység, a tartalom kapcsolásának módja azonban mind a négy-nél más, ebben meg a sokféleség rejlik.

A korszellem intését követjük, ha a nemzetnevelést állítjuk a középpontba s abból vezetjük le az összes nevelői értékeket.

A szászországi tanítóképzés legujabb rendje a legtökéletesebb a világon. A pedagógiai mikrokosmos tükörében képe tetszetős s csábítgat a követésre. Ám nézzük meg előbb a nemzeti mikrokosmos tükörében s szörnyüködve látjuk eltorzulását. Meggyőződünk immár, hogy a szászországi tanítóképzést nálunk még nem valószínűsíthetjük meg.

Emberi szempontból a művelődés elemeit ott keressük, ahol legtípusosabb, legtökéletesebb, vagy legegyszerűbb alakban jelentkeznek. A nemzetnevelés szempontjából azonban nem elemezzük Homert és Shakespearet, nem tanulmányozzuk a Teutonokat és a Cimbereket, a piros és a fehér rózsza harcát, nem részletezzük Afrika folyóit és Ausztrália hegyeit, nem ismertetjük Kindermann és Niedermayer pedagógiáját stb., mielőtt a magyar irodalom termékeit, a magyar nemzet multját, a magyar haza földjét, a magyar nevelők gondolkodását ismernők. Nem mellőzzük azért az idegen népek kulturáját, de a miénken akarunk megerősödni. Tanulsgainkat a nemzeti kulturából merítjük.

A felekezetek hatalmas nevelők s a tanítóképzésnek is tevékeny részesei. Törekvéseiket a kultúra szempontjából támogatnunk kell, ha beleilleszkednek a nemzetnevelés céljába. Üldözendő azonban minden szeparatiztikus törekvés, mely a nemzetnevelés egységét megfosztja, vagy épenséggel az ellen dolgozik.

A nemzetnevelés a nemzet egységén alapul. A nemzet összekötő tényezői közül legerősebb a *fajszeretet*, mely a családban és az egy nyelvet beszélő nemzetiségben fejlődik ki. Ez azonban nem biztosíthatja a mi nemzetünk összetartását. A közös *lakóhely*: ugyanaz a kék ég, ugyanazok az erdők és halmok, ugyanaz az istenáldás és ugyanazok a csapások bizonyára felköltik a különböző nemzetiségek érdeklődését egymás iránt, külső érdekkapcsok keletkeznek, sőt bizonyos fokig belső közösség is létesül, de ez sem elég, ahhoz, hogy hazánk különböző népei teljes egységbe forrjanak. A *mult* sem mutat mindig oly küzdelmekre, melyek feltétlenül az összetartozás láncait kovácsolták volna. Napjaink *közös küzdelme*, a nemzeti lét és a fennmaradás kérdése, a dicsőség vágya, a győzelem óhaja, olyan közös érzelmeket szülnek, melyek a nemzet egységét legjobban biztosítják. Ezt az egységet meg kell szilárdítanunk *közös szellemi munkával* és *közös erkölcsökkel*, hogy a *közös szervezet* keretei lelki tartalmat nyerjenek, hogy ugyanazon jogokkal és köteleességekkel élő állampolgárok nemzetet alkossanak, mely az utódok nevelésében mindig a nemzetnevelés alapjaiból induljon ki.

A nemzetnevelés érvényesítése két feladat elé állít minden állampolgárt, különösen minden nevelőt. Vannak átmeneti teendők a háboru tartamára s vannak állandó feladatok, melyek a jövő alakulásának előkészítését szolgálják.

I. A tanítóképzés átmeneti feladata a háboru ideje alatt a nemzet nélkülözéseinek, érzelmi és cselekvési nyilvánulásainak és tanulságainak értékesítése a jövő tanító nemzedék számára azért, hogy az iskolát megnyitjuk az életnek és a háboru minden mozzanatát értékesítjük a tanítójelöltek testi erősítésére, érzelmi nemesítésére és értelmi felvilágosítására. A tanulók minden nap halljanak valamit a háboruról.

A *vallásban* a gyakorlati erkölcsöt kell előtérbe állítani. Napjaink megbillent erkölcsi egyensúlyában, amelyben annyi alkalom kínálkozik a bűnre, a cselekvés zsinórmértékét vallás-erkölcsi beszélgetésekkel és jellemes emberek cselekedeteinek példájával kell nyujtanunk, nehogy a csatában elesett hősök mellett, az erkölcsileg bukottak száma növelje a nemzet veszteségét.

Tegyük a háborus eseményeket *erkölcsi beszélgetések* tárgyává és keressük minden mozzanatában: a lövészárokharcban, a szuronyrohamban, a körömszakadtáig tartó védelemben s a dicsőséges győzelemben az emberi lélek megfelelő magasabb erőinek nyilvánulását, emeljük fel tanítványainkat, hogy ők másokat magukhoz emelhessenek.

A *magyar nyelv- és irodalomban* a háboru legyen az olvasmányok és a fogalmazványok középpontja. Olvassunk az ujságokból vezércikkeket és tárcákat, csaták leírását és harci képeket, naplókat és tábori leveleket. Megtáláljuk azokban a költői alkotás minden kellékét, a tökéletesség különböző fokán. A növendékek pedig odaadják megértő és érző lelkük minden erejét és így átélik az olvasmányokat. Ezt más olvasmányokkal nem igen érjük el. Gyűjtsük a katonadalokat s a háborus költészet más termékeit. A tanulók írják le szubjektív élményeiket, fogalmazzanak lelkesítő leveleket. Irjanak hadi szállító leveleket és tábori levelezőlapokat. Lapozgassák és tanulmányozzák a háborus irodalom termékeit, tanulják önálló kritikával megkülönböztetni az értékest a ponyvairódomtól és küzdjenek a rossz irodalmi termékek terjedése ellen.

A *történelemben* keressünk okulást a nemzet multjából, nézzük, hogy a háboruk alatt és azok lezajlása után micsoda változások észlelhetők a nemzet életében. Ne csak a vezéreket és csatákat, a hadtörténelmi eredményeket, hanem azokkal kapcsolatban és kölesönhatásban a politikai, gazdasági és művelődési folyamatokat is latolgassuk. Milyen hatással volt pl. az emberveszteség a különböző állások betöltésére és a nemzet szaporodására? Az elveszett, ügyes és gyakorolt munkaerők gátolták-e a termelés fokát gazdasági téren. Az elveszett javak micsoda pénzügyi ingadozásokat idéztek elő? A bátorság és nemzeti öntudat emelkedett-e, az érzelmek eldurvultak-e a háboru alatt? Mindkét irányu változás micsoda következményekkel járt?

Az *alkotmánytanban* a polgárok azon jogai és kötelességei, melyek erősebben motívalva lépnek előtérbe a háboruban, szolgálhatnak a beszélgetések alapjául, melyek folyamán kijelöljük az állam szervezetében minden tagnak kötelességeit. Különösebb gondot fordítunk a hadügy, pénzügy és külügy tárgyalására.

A *földrajzban* kerestessük fel mindennap az ujságokban megemlített helységeket, hegyeket és folyókat, lapozgassunk nagyobb forrásmunkában s nézzünk részletesebb térképeket,

mondjuk el, amit tudunk a vidék hegy- és vízrajzi, geológiai és természeti viszonyairól, éghajlatáról, terményeiről, népéről és annak kulturájáról. Utazzunk oda szülőföldünkről képzeletben vasuton, hajón, gyalog stb. A Höfer jelentésekkel kapcsolatban tanulmányozzuk a hadállásokat katonai térképen, amennyiben a harctérről katonai térképünk nem volna, gyakoroljuk a katonai térkép olvasását környékünkén. Kirándulásokon tájékozódjanak a tanulók térkép, iránytű, óra, nap, csillagok és természeti tárgyak szerint. Hazánkon, Ausztrián és Németországon kívül Szerbiát, Lengyelországot, Törökországot és a Balkánt, Japánt, Kinát és az Egyesült-Államokat, a gyarmatokat és tengerjáratok utjait kell most alaposan tanulmányoznunk.

A *természettudományok* köréből az ágyuk és puskák működését, a lőpor és ekrazit robbanását magyarázzuk meg. A páncélvonatok, motor- és villamos automobilonok, a léghajók, dreadnoughtok, cirkálók, tengeralattjárók és torpedók szerkezetét és használatát tanulmányaikhoz mérten elmondjuk. A telegráf, telefon és dróttalan telegráf tanításánál annak harcászati jelentőségéből indulunk ki. Elmondjuk pl. a hadi távolságmérő szerkezetét s a röntgenezés lényegét. Hogy a technológiára s német iparágra a háboru mily hatással van, azt megértik a tanulók, ha pl. a hadi világító-, fűtő-, főző- és ivóvízszolgáltató felszereléseket ismertetjük. A ló, kutya, a tetvek, a rüh stb. háborus vonatkozásokkal tárgyalandók.

Az *egészségügyben* elmondjuk a kötözőhelyek, tábori kórházak s nagyobb kórházak berendezését és munkáját. Megtanítjuk a jelölteket a betegápolásra és az első segélynyújtásra. Felhívjuk a tanulók figyelmét a háboru szociálhygieniai hatásaira, különösen a járványokra és az azok ellen való védekezésre.

A *nemzetgazdaságtanban* a háboru előzményeit és valószínű gazdasági okait, valamint következményeit, különösen az érték ingadozásainak jelentőségeit magyarázzuk meg. Összehasonlítjuk a javak termelését békében és háboruban. Figyelemmel kísérjük az ujságokban közölt gazdasági válságokat s megadjuk azok magyarázatát. Hozzászoktatjuk a tanulókat a gazdasági tudatossághoz. A *gazdasági gyakorlatokban* edzzük a tanulókat s szoktassuk a munkához, hogy a nyáron a mezőgazdasági munkákban részt vehessenek.

Az *énekekben* az elterjedtebb csatadalokat énekeltejtjük, a *rajzban* pedig háborus motívumokkal dolgozunk. A rajzban is küzd-

hetünk a ponyvatermékek pl. az ellenséget lekicsinyítő, vagy izléstelen módon becsmélő képes lapok terjesztése és szétküldése ellen.

A *testgyakorlás* gerincévé a természetes tornát, különösen a kirándulást s hadijátékot tesszük s eközben megtanítjuk a tanulókat a táborozás alkalmával szükséges ügyességekre és fogásokra. (Lásd cikkemet a Néptanítók Lapja XLVIII. évfolyam, 11., 12. számában.)

Mindezek csak példák s a közismereti tárgyak tanárai bizonyára ennél tökéletesebb sorozatot állítanak össze.

Természetesen ebben is óvakodnunk kell a szertelenkedéstől s pedagógiai szakiskoláinkban nem fogunk abba az egyoldalú túlzásba tévedni, melyet a Magyar Pedagógiai Társaság tudós elnöke legutóbb «*Kriegspedagogik*»-nak deklarált. Annyira azonban foglalkoznunk kell a háborúval, amennyire a nemzeti öntudat megkívánja, hogy pedagógiánk «*Wirklichkeits Pedagogik*» legyen.

A háboru tanulságait a tanításban és nevelésben, elsősorban az adott keretekben használjuk fel. A felsorolt példákból látható, hogy erre minden tárgy tanításában alkalom kínálkozik. Ahol szűkek a keretek, ki kell azokat bővíteni, vagy megváltoztatni. Pl. a hadsereg szervezete nem illeszhető be egyik tárgy körébe sem, tehát külön időt szentelünk ismertetésére. Nem olvashat ma értelmesen ujságot, akinek nincs legalább általános áttekintése a fegyveres erő tagozódásáról, a tengerészek és a szárazföldi csapatok beosztásáról, a gyalogosok, lovasok, tüzérek, műszaki-, egészségügyi- és vonatsapatok feladatáról; a vezetésről és a seregtestek összetételéről. Tájékoztassuk a tanulókat a katonák kiképzéséről, a hadi közigazgatásról, a hadsereg élmezéséről, ruházásáról és felszereléséről. Mondjuk el nyíltan, hogyha a hadseregszállító, a szállásadó, a katonai számvevő, vagy akárki más szándékkal csal, visszaél a helyzettel, vagy lelkiismeretlen gondatlansággal hagyja elpusztítani a reábizott javakat, nemcsak a nemzet anyagi érdekeit sérti, hanem annak erkölcsi és fizikai erejét is csorbítja s hazaárulónak tekintendő. Érezze minden katona és polgár, hogy a közvagyon könnyelmű elprédálása a nemzeti vagyont s azzal együtt minden egyesnek a vagyonát is fogyasztja.

A háboru tanulságait elsősorban a rendes *tanítási órákon*, az *ifjúsági egyesületek*, különösen az *önképzőkör gyűlésein* értékesítjük, az ifjúsággal folytatott *beszélgetések* alkalmával és az olvasóteremben *ujságot* közben. De kívánatos volna, hogy fontosabb tételek fejtegetésére többször, legalább *hetenként egy-*

szert az egész ifjúság és az egész tanári kar összegyűljön s a tanári kar valamelyik vállalkozó tagja előadást tartson a háborúról.

A *pedagógiát* szándékosan hagytam utolsónak, mert ez már átvezet az állandó teendőkhöz. A lelkek magyarázatot, vigasztalást keresnek s meghallgatnak minden tanítást és tanácsot. A nehéz idők leszerelték a konzervativizmust s könnyebb most újításokat eszközölni, mint a békés idők munkássága közepette. *A pedagógiának tehát van termékeny talaja.*

A háboru új világításban mutatja a nemzet energia-készleteit s sok értékes erő ismét felszínre kerül, mely a békés munkásság alatt visszafejlődött: különböző fajhoz, felekezethez, művelődési fokhoz tartozó emberek együtt küzdenek azonos fajhoz, felekezethez s műveltségi fokhoz tartozó emberek ellen, a politikai ellentétek elsimultak; egyedüli kapocs, mely a lelkeket összefűzi, a nemzet. *A pedagógia termékeny talaja a nemzet.*

A háboru új világításban mutatja a nemzet energia-szükségeit is. A békés munkásságban bevált értelmi erő mellett ott ragyog az erkölcsi erő, melyre szükség van, hogy elviseljük a háboru borzalmaival zúgolódás nélkül és hogy vissza ne éljünk a megváltozott viszonyokkal, hogy ne nyereszkedjünk azzal, amit mások vérükkel fizetnek meg. Az erkölcs mellett a testi erő bizonyítja a gazdasági munka zavartalan folytatását. *A pedagógia eszménye ismét az egész ember.*

A háboru új világításban mutatja a nemzet gazdasági életét s megtanítja bőségre szokott fiait a spártai életmódra: egyszerű étkezésre, az élvezetekről való lemondásra és minden fölöslegesnek önkényt való feláldozására. *A gazdasági tudatosság legyen az átmeneti idő nevelésének első eredménye.*

A háboru sok nyomort, keserűséget és fájdalmat rejt magában. Gyűjtsük össze ezt is a jövő generációk okulására és a béke-mozgalmak támogatására. A jelen emberét át kell segíteni a nehézségeken, de nem azzal, hogy életét könnyüvé, gondtalanná, elbizakodottá tesszük, hanem azzal, hogy képesítjük őt annak komoly s a nagy időkhöz méltó elviselésére. Azért nem kell sajtómanőverekkel fátyolt borítani az emberek szemére, lássák az igazságot s tanulják meg azt elviselni: az örömet méltósággal, a fájdalmat a jövőbe vetett hittel és férfias nyugalommal. *A jelen megértése legyen az átmeneti nevelés második eredménye.*

A háboru közelebb hozza az embereket egymáshoz, valami

ősi ösztön egymáshoz huzza őket. Állandósítsuk ezt a társulást s az ebből fakadó társas erényeket. Szervezetten és az erény állandó gyakorlásával kell a *lángoló hazaszeretetet élesíteni* és az újból ébredő *vallásosságot* és az önfeláldozó *felebaráti szeretetet* megerősíteni a lelkekben. *Ez legyen az átmeneti nevelés harmadik eredménye.*

Vigyük be pedagógia tanításába is a háboru időszerű kérdéseit. Pl. a testtanban magyarázzuk meg a háborus élelmezést, az izommunka és idegmunka testi és lelki hatásait. A lélektanban a háboru szempontjából elemezhető a finom érzékelés, a feszült figyelem, a hű emlékezés, a gyors appercepció, a probléma világos meglátása és egyszerű megoldása, a nyomon járó gondolkozás, az érzelmek ökonomiája, a cselekvés megfontoltsága és határozottsága, a szuggerálhatóság, a tömeghatás és a lelki munkabíráás. A nevelés tanban kiaknázzuk a háborunak, mint nevelési tényezőnek hatását azokra, akik küzdenek a harctéren s azokra, akik otthon maradtak. Még a tanítás technikájában is a háboru példáit alkalmazzuk, a hangoztatásban a srappnell pukkanását, a számtani példákban a hadsereg költségeit alkalmazzuk stb. A legfontosabb azonban mégis, hogy a háborus napok tanulságai vezessenek a jövő alakulásának biztos utjaira.

A háboru a nevelést visszavezeti szilárd, egységes alapra; a nemzetre. A nemzet életéből induljon minden tevékenység, a nemzetnevelés eszménye pedig az *egész ember* legyen, melynek alakítására már az átmeneti időben, tehát a háboru tartama alatt, a jelen megértésével, a gazdasági öntudat, a hazaszeretet, a vallásosság és a felebaráti szeretet ápolásával kell törekednünk.

II. A tanítóképzés állandó feladatait a háboru tanulságai alapján véglegesen megállapítani korai volna. Annyi azonban már is bizonyos, hogy a háboru sok társadalmi kérdésben meg fogja változtatni az eddigi gondolkozást. Említsem-e a szociáldemokráciát, a nemzetiségi kérdést, a különböző pályák túlszűfoltosságát, a feminizmust, a házasság nehézségeit, a születések csökkenését, a katonatisztek és civilek viszonyát, a militarizmust, a békemozgalmat stb., melyeket a háboru félelmetes üstökének tüzes csóvjája új világításban állít elénk?

De meg fog változni a pedagógiai terén is a gondolkozás. Az iskolapolitika, a népiskola és a középiskola reformja, a testnevelés, az erkölcsi nevelés és a tanítás, a tanítóképzés forrongó kérdései tisztulni fognak a háboru tüzeiben. Anélkül, hogy e tisztulási folya-

matnak elébe kívánnék vágni, a háborus tanulságok központi gondolatának, az *egységnek* szempontjából vizsgálom a tanítóképzést.

Magyarországon van magyar, német, szerb és román tanításhelyes tanítóképzés. Van róm. kath., ev. ref., ág. ev., gör. kath., gör. keleti és izr. tanítóképző. Van állami és felekezeti tanítóképző. Ez a sokféleség annak a jele, hogy az élet végnélküli gazdagsága szülte a magyar tanítóképzőket. Ebben pedig nagy erő rejlik. Nem is volna helyes a tradíciókkal szakítani s minden eddigi alkotást romba dönteni. De feltétlenül szükséges, hogy mindezek a tanítóképzők, bármily sajátlagos célt szolgáljanak is, melyet az élet szükségletei róttak reá, mindannyian *nemzeti tanítóképzők* legyenek.

A háboru megmutatja, hogy lehet egységes hadseregünk, mutassuk meg mi is, hogy lehet egységes tanítóképzésünk. Ennek szervezete azonban, már csak a dolog természeténél fogva is, egészen más legyen, mint a hadseregé. A hadsereg vezetésében csak a vezérkar látja tisztán, hogy mit akar. Egy szakasz, egy üteg, egy zászlóalj, ezred, sokszor egész hadtest csak eszköz. A vezetők sem tudják, mért csinálják a megparancsolt mozgásokat, de szigorúan végrehajtják a parancsot s ha minden megfelel az előre sejtett relációknak, a sereg győz. Egészen más pl. a bíróság szervezete. Ott az egyes peres ügyet s annak egyes szereplőit csak a bíró ismeri, ennek függetlenségét tehát teljesen biztosítani kell, egyedüli zsinómértéke a törvénykódex. A katonaságnál a felettes vezeti az alantast, a bíróságnál a felettes csak támogatja, segíti az alantast. Ez az ellentét azonban nem olyan éles, mint első pillanatra látszik. Intelligens altisztekkel és szakképzett tisztekkel a vezérkar könnyebben győz, mert a parancs végrehajtásában lélek nyilvánul. Lelkiismeretes és szakképzett bírói kart könnyebb támogatni, mert minden egyes bíró elmélyed a lényegben. Tehát mindkét esetben fontos a szereplő erő műveltsége. Vizsgáljuk meg, hogy a pedagógiai tevékenység a katonai szervezethez hasonlít-e inkább vagy a bíróihoz. S ha abban állapodnánk meg, hogy a bírói munkához hasonlít jobban, — ami az én meggyőződésem is — állapítsuk meg a nemzeti tanítóképzés kormányzatának, felügyeletének és végrehajtásának elveit ebből a szempontból.

A kormány rendelkezése sokszor «vezérkar jellegűnek» tekinthető. Ez onnét van, hogy a kormány tapasztalatszerűleg nem várhat addig, míg mindenki kötelességének öntudatára ébred s ilyen-

kor rendelkezik. A nógatás ugyan nem szól a lelkiismereteseknek, a kormány azonban ildomosságból általánosságban rendelkezik. Ebből természetesen bajok is származhatnak, pl. a rendelkezés szokássá válik mind a felettes, mind az alantas részéről, a lelkiismeretes eltompul, a renyhe érzéketlenné válik.

Ezekon a bajokon segíthet a lelkiismeret felélesztése, felrázása és a jól szervezett felügyelet. A tanítóképzői tanárság lelkiismeretének elevenségét az egyének megfelelő kiválogatásával és egy egységes nemzeti nevelőszervezetben a tanítóképzői tanárok öntudatos egyesülésével biztosíthatjuk. A tanítóképzők fenntartóit pedig az intézetek felállításában, épületek emelésében, tanárok alkalmazásában, tanterv végrehajtásában, tanításban és nevelésben a nemzetnevelés egységes eszménye vezérelje. Minden fenntartó vegye u. n. sajátlagos céljait és törekvéseit tárgyilagos kritika alá s ha azok megegyeznek a nemzetnevelés szempontjaival, akkor, de csak akkor valósítsa meg, különben pedig vesse el azokat.

A felügyeletnek alkalmazkodnia kell a tanítóképzés általános emberi és közműveltségi, nemzeti, egyházi és hivatásszerű feladataihoz. A múltban az egyes tárgyaknak megfelelő felügyeletről álmodoztunk s «fizikafelügyelők», meg «tornafelügyelők» lebegtek szemeink előtt. Majd a kormány kinevezett felekezeti felügyelőket. De mielőtt első álmunk valósággá lehetett volna s mielőtt a felekezeti felügyelők munkába léphettek, oly tisztultabb eszményünk keletkezett a felügyeletről, mely a tanítóképzés hivatásszerű munkáját állította előtérbe és a szakiskola élére szakfelügyelőket kívánt. Ime a fejlődés menete: tudományos, felekezeti, szakfelügyelet. De még nem jutottunk megállapodásra; forrongásban van ez a kérdés most is. Nem méltányos-e a fizikusok és tornászok kívánsága, a katolikusok és evangélikusok óhaja, kik tudományos, illetőleg felekezeti felügyeletet szeretnének? Vagy nem helyes-e a mai felügyelet, mely a hivatásszerű képzés jegyében működik? Tárgyilagos megfontolással bizonyára megtaláljuk mindegyiknek igazát. A nemzetnevelés magasabb szempontja pedig megadja nekünk a *nemzeti felügyeletben* azt az egységes felügyeletet, mely a nemzeti tanítóképzés biztosítása mellett különleges célokat is szolgálhat.

Legnagyobb szükség van a tanítóképzés belső munkájában az egységre. Nincs támaszunk, nincs egységes elvünk, melynek szempontjából mindent elbírálhatalunk. Hiányzik az a bizonyos központi mag, mely köré minden elrendeződik. Ezért nincs fejlődés.

désünkben öntudatosság. Alkalomszerű és külső esélyektől, sőt szeszélyektől függ sokszor alakulásunk. Német vagy osztrák iskolareformok hire nagyobb tevékenységet indíthat meg, mint a legégetőbb nemzeti szükségletek. Nem intézzük önállóan ügyeinket, mert nem mélyedünk el bennök.

Ilyen súlyos vádak marcangolják lelkemet, ezek dúlnak mások lelkében is. Ragadjuk meg a háboru küzdelmeiből termett első gyümölcsöt, az egységet, a nemzeti öntudatot, írjuk fel zászlónkra a «nemzetnevelés» jelszavát.

Milyen az igazgató évmegnyitó beszéde, az intézet rendtartása, az internátus szelleme, milyenek a tantermek fali képei, milyen a tanítás szelleme, a nemzeti tanítóképzőben? Milyen a tanulók viselkedése és magatartása, önfegyelmzése, milyenek az iskolai ünnepélyek, milyen az önképzőkör munkássága a nemzeti tanítóképzőben?

Meggondolja-e a tanár akár a turbinát vagy Mátyás királyt, a gránitot vagy a nevelés célját, a tőkét vagy kézügyesítő gyakorlatokat, az epost vagy a felezett értéket tanítja, — hogy nemzeti tanítóképzőben tanít? Bizonyára sokszor gondol erre, de a tankönyvek s a megszokás hatalma csak mindig a régi mederbe sodorja. Vegyük fel a küzdelmet könyvekkel, tanítási eszközökkel, képekkel, szóval mindennel, még saját szokásainkkal is s vigyük diadalra a nemzetnevelés gondolatát.

Az éneket pl. régebben németrendszerű énekes könyvek alapján tanították. Bartalus énekkönyveiben sok magyar melódiai elemet hozott s ezáltal javult a helyzet. A magyar zene jellemzője azonban nem a melódia, hanem a ritmus. Ezt a gondolatot megragadta Sztankó Béla s az ujabban készült tantervekben (polgári leányiskolai tanterv) kifejezésre is juttatta. Már csak egy lépés kell, hogy nemzeti énektanítási rendszerünk legyen, melynek alapja a ritmus. (Hasonló törekvés vezérli Zoltait hegedü-iskolájában.)

A nemzeti tanításnak mindig a nemzeti kultúra elemzéséből kell fakadnia s a művelődés nemzeti kincseit kell nyújtania. Nem lehet tehát pl. egyszerűen a svéd, dán, angol, német tornaszás elemeinek új csoportosításából magyar nemzeti tornarendszert alkotni. Azzal, hogy a gazdaságtant elnevezzük «nemzetgazdaságtannak», még nem tettünk eleget a nemzetnevelésnek, különösen ha a valóságban csupán teoretikusok rendszereinek halvány másolatait nyújtjuk. Ne is csináljunk a nemzetgazdaság-

tanból tudományt, hanem merítsünk a nemzet gazdasági életének fejlődéséből és jelen lüktetéséből mozzanatokot s azokat elemezzük és magyarázzuk meg.

Nem szólok itt a pedagógiáról, melyet egészen nemzetközien tanítunk, mert a nemzetnevelésnek nincsenek művelői. Kiss Áron kutatásai és Imre Sándor törekvései, sajnos, nem mentek át a köztudatba, a nemzetnevelés kereteinek kitöltésétől pedig még nagyon távol állunk.

Az összes tantárgyakat a nemzetnevelés eszményén átszűrve kell a tantervekbe illeszteni és az iskolákban tanítani, különben az ismeretek nemzetközi halmazatot alkotnak s talán alkalmasak bizonyos fokú civilizációt is szolgálni, de sohasem teremtenek nemzeti kulturát. A kultúra több a civilizációnál. A kultúra kiemelkedik az anyagiságból s az egész nemzet gondolkozásának és érzelmeinek gyümölcse.

Minden nemzet azon dolgozik, hogy intenzív és extenzív munkával kulturáját nemesítse és gazdagítására törekszik, amíg csak élet van benne, hogy eszményét megvalósítsa, mely a kis nemzetnél az érdekek megvédése s bizonyos fokú elismerés biztosítása, nagyoknál a világhatalom elnyerése. A nemzetközi egyensúlyi helyzet határt szab mindezeknek a törekvéseknek, de a versengés akarata benne rejlik természetből fogva a nemzetekben és küzdelemre készíti őket.

A küzdelem a nemzet eleven erejének spontán megnyilvánulása. Formája gazdasági, diplomáciai, politikai, kulturális és zornalisztikai harc. Negyven év óta Európa nemzetei egymás mellett vívták ezt a harcot, most hirtelen egymás ellen fordultak. E mérkőzésben a magyar ráismert saját értékére. Vezessen ez az önmegismerés bölcs önmegítélésre és nemzeti öntudatra. S ha megint kibontakozunk az örvényből, szolgáljon a nemzetnevelés a nép erkölcsi és szellemi rokonságának és szolidaritásának fejlesztésére.

Quint József.

Adatok a magyar tanítóképzés történetéhez.

1842-ben jelent meg Gorové Lászlónak «Nemzetiség jelenünk szempontjából» című könyve, amely — mint különben címe is mutatja — a magyarországi nemzetiségi kérdés megoldásához ad értékes tanácsokat. A többek között a gyermekeknek a nemzetiségi vidékeken legyen alkalmuk arra, hogy jól megtanuljanak magyarul, még pedig nem csak beszélni, de érezni is! Hazánkban van — úgymond — 7000 helység, falu, város, mely vagy éppen nem vagy nem egészen tiszta magyar; ez 7000 tanítót kívánna még, kiknek évi fizetésök 100 pengő forinttal hétszázezer pengőt kívánna esztendőnkint, — ez igen sok pénz, — de a nemzetiség is igen nagy ügy ám! Szükséges tehát országgyűlésileg elhatározni miszerint:

1. A füstpénz mennyiségének fele uri adóból státus-adóvá változtatik.

2. A bejövő összeg «kis magyar iskolákra» fordítatik, melyek célja a kisdedóvás mellett semmi egyéb, mint a magyar nyelv tanulása.

3. Tanítói országos pénztárból fizettetnek.

4. Ezen tanítók kiképzésére az egész státus praeparandiákat állít a hon több részeiben.

5. A praeparandiák életbelépte után az oskolák három év mulva nyitnak meg.

6. Minden helység földesura a népekhez arányozott országos terv szerint a törvény keletkezésétől öt év alatt iskolaházat épít.

7. A nagyobb iskolákban keresztény tudományon kívül minden magyarul tanítatik. Amennyiben az apróbb helyiségekben nem volnának rendes nagyobb iskolák, ezekben a kis magyar iskolai ügyet hasznosan lehetne összekötni amazokéval úgy, hogy azon tanító kevesebb foglalatosságai mellett az elemi oktatást is folytathatná.

8. Az ügyet országos, fizetett és felelős biztosság kezeli, a kormányzás külön ágai terén, a főméltóságú kancelláriának van csupán a törvények értelmében alárendelve. A megyék helyhatósága különös szabályok által mentesítettik — ide tartozik különösen a felügyelet, a hibák, fogyatkozások feljelentése s e tekintetben közvetlen levelezés a biztossággal.

«Ez iskolák létesítése ez alakban 30 évre biztosítottatik.»

Az ötvenes években Magyarország sorsát szivükön viseli

nagy férfiak közül, akik figyelmüket a magyar tanítóképzésre is ráirányozták, Briedl Fidél érdemel különös említést. Az ország tudományos közvéleménye, a Magyar Tudós Társaság előtt hallatja fontosabbnál fontosabb szavait a magyar tanítóképzés szükséges voltáról, feltárva a keserű, vigasztalan jelent. Mert szerinte, «hogy itt, amott népiskoláinkat elhagyott állapotban leljük, annak egy nem sekély oka a tanító s népnevelő tudatlansága, készületlensége és oldalas foglalatossága, melyek néhány helyen oly szembetünők, hogy maga az egyébként tudatlan paraszt is belátja annak alkalmatlanságát a tanításra és sokszor egyedül ezért nem küldi magzatait iskolába, úgy okoskodván, inkább semmit, mint hibásan tanuljon valamit gyermeke».

Ilyenformán tudományos képzést kíván a tanítótól s egyáltalán nem akar megelégedni azzal, hogy az irás, olvasás, számolás, «főcikkelyeit» tudja csak a nép nevelője. «Akármely nevelőben — úgymond — a gyakorlati tudományok mellett más nemesb tulajdonok is kivántatnak, u. m. észbeli miveltség, szilárd erkölcsi charracter stb., melyek nélkül alapos célirányos nevelést, népboldogítást képzelni sem lehet; ezen tulajdonokat az Ég senkinek munka, fáradozás nélkül nem adja és ki munkával, fáradsággal nem szerzi, vagy megszerezni nem akarja azokat, az néptanító, népnevelő ne legyen; ne vállalja magára azt a nemes hivatalt, melynek terhei alatt roskadozni kell, ne a szoros felelősség gondját, mely lelkiismeretét folytonosan vádolja és élete végéig nyomja. A tudatlan nevelők elhárítására, az alkalmatosak előkészítésére azonban nincs hasznosabb eszköz a nevelői, tanítói intézeteknél, melyekben t. i. ezen nemes hivatalokon készíttetnek az ifjak minden tekintetre nézve, egy-két esztendő lefolyása után. Hogy mennyire hasznosak a nevelői intézetek? Megmutatták és mostanság is mutatják a külső, miveltebb nemzetek: számosan találjuk ezeknél ama jótevő intézeteket, melyeket eddig nálunk csak gyéren lelünk; e jó példát követnünk szabad, mert, ki honosait szégyenli a jóban követni, kövesse az idegent, dicséretet mindenkor érdemlend, mivel jóban követé az idegent, de ha sem az idegeneket, sem példás honosainkat a jóban követni nem akarjuk, kétségkívül későn juthatandunk ama pontra, melyen a nép tökélyeire nézve bizton megnyughassunk. Nem hiányzanak ugyan hazánkban már néhány jótevő intézetek, miért ne legyenek hát nevelői intézeteink is, számra több, mint akármely más intézet? Hiszen az ily intézetekből az emberiség nagyobb részére háramlik haszon;

serényen kell nyulnunk ezen eszközhöz is, melyek ideigleni szerencsénket és jövődő boldogságunkat legbiztosabb úton előmozdítják.»

Meghajtja az elismerés százlaját ama egyesületek előtt, amelyek a népnevelői intézményeket istápolják, aztán Szepesy Ignác pécsi püspököt említi, ki 1832-ben tanítóképző-intézetet alapított. Szepesy példájára Kopácsy veszprémi püspök is alapított ilyen iskolát.

A népnevelők nevelésére vonatkozóan a következő megjegyzései vannak:

1. Erős testü legyen.
2. Ne legyen semmi testi hibája.
3. Szeresse hivatását.
4. Nyájas, szelid, béketűrő legyen.
5. Legyen a lelke vidám.
6. Szerénység.
7. Okosság, szilárd jellem, erkölcsös élet, fáradhatatlan munkásság legyenek tulajdonai.

II. A néptanító szükséges tudományáról.

A pécsi tanintézet. A tanfolyam május 1-én kezdődik és szeptember végén végződik. A tanulás ideje 5 hónap. Tantárgyak: hittudomány, melynek szükségéről csak az kételkedhetik, ki mint ember, emberi végső rendelkezését azaz boldogságát elérni nem kívánja; ha tehát minden embernek szükséges, minél inkább egy népnevelőnek s tanítónak, ki szoros kötelessége szerint tartozik a szent vallás magvait tisztán hinteni az ártatlan kised keblébe s kikeltök után üdves táplánnyal újon erősíteni s hasznos gyümölcsig érlelni és ha gyermeknek elég tehetségéhez képest a fő cikkeket tudni és gyakorolni, alaposabb tudomány kívántatik a tanítóban, mely vallásunk minden részeire terjeszkedjék, hogy tán a gyermek által teendő kérdéseket meggyőződésig fejtse meg. E fő-tudomány hetenkint kétszer s mindenkor reggel két óráig magyaráztatik s bár az idő t. i. az 5 hónap nem sok is a tudományok számára nézve, de ha lelkiismeretesen használtatik, — miről nem illik kételkednünk — elég, mert 5 hónap alatt is sokat lehet tanulni, böles és szorgalmas tanítók vezérlete alatt.

Másodszor: a testi nevelés, mely megismerteti a néptanítóval a testi erőket, a test gyengébb és erősebb részeit, megromolhatóságát s különféle viszontagságait, melyek alá általán éltünk első napjától végső vonaglásunkig vagyunk vetve; úgy tanítja őt, miként kell e testi erőket épen tartani, célirányos gyakorlás által

tökéletesíteni, bajaitól minden késedelem nélkül felszabadítani stb. Ezek tudománya hiányából sokszor követendne el olyanokat, melyek a kisdéd egészséjét, testét általán fogva, vagy csak némely részben veszélyeztetnék.

Harmadszor: a szoros értelemben vett neveléstudomány (pedagogia sublimior) mellyel legnagyobb kapcsolatban áll a tanítás és tanításmód-tudomány is, (Didactica generalis et specialis seu Methodica) minthogy ezek elválaszthatatlan részei a neveléstudománynak; ez ama tudomány, melynek hiányával vannak közönségesen néptanítóink és azért a nevelés, tanítás is csak nyomor. De hogy is gyakorolhatná valaki azt, mit sohasem hallott, sohasem tanult; miként fejtheti valaki gyermekei észbeli tehetéseit idomilag és tárgyilag, (formaliter et materialiter) ha nem tudja a nevelés elveit, a tanítás fő és részleges szabályait, melyek szerint valakit nevelni és tanítani kell; ezek nélkül hasznos, jámbor és értelmes polgárokat nyújtani a köztársaságnak egyedül vak eset és ez is mely ritka, tapasztalásból tudjuk, csak vessük szemeinket a falusi ifjúságra.

A népnevelőnek nevelnie, azaz józanul gondolkodó, ítélő és okoskodó, jámbor érzelmű és a jóra hajlandó polgárokat kell képeznie; erre a nevelés-tudomány vezérli. A néptanítónak tanítania kell, azaz értelmes s több ismeretekkel bővelkedő polgárokat kell alakítania. Erre a tanítás-tudomány vezet, melyekben nem csak minden tanításban használandó szabályokat lel fel, de részletes cikkelyeket is talál, melyekhez ez, vagy amaz tudomány előadásában alkalmaznia kell, ha célt érni óhajt.

Negyedszer: a magyar nyelvtudomány szabályai és részei magyarázthatnak; ez mennyire szükséges a néptanítónak, kiki beláthatja, ha vizsgálja iskolamestereink járatlanságát a honi nyelvben, melyben, ha beszélni tudnak is; de irni számtalan hiba nélkül — nem. Csak egy könyörgő levélben egyik nyelvhiba a másikat követi, hogy elhallgassam hibáikat a szókötés ellen. Pedig csak illő egy tanítóhoz, kinek kötelességében áll növendékeit a honi nyelv tiszta és hibátlan kifejezéséhez szoktatni, hogy tudja s gyakorolja azt, amit tanít.

Ötödször: Délutánonkint meghatározott napokban és órákban a számvetés taníttatik, mind a két neme a számvetésnek t. i. a gondolatbeli (mentalis) s számbeli vagy írásbeli (numeralis); közeletben a számvetés szükséges a parasztra nézve is, senkisémm hozhatja kétségbe és a mindennapi csalódást alig kerülheti el, ki

annak hiányával van; és ha tekintetbe vesszük, hogy a számvetés az észbeli tehetségek, különösen az ítélő-erő művelésére, a figyelem élesztésére nem csekély eszköz, bizonyára nagyon is ajánlható mindenkinek. Nem kételkedem, hogy az intézetben a jövőendő néptanítók nemcsak közönséges nemeiben a számvetésnek, hanem a felsőbb munkálkodásokban is, mint észszerűleg (theoretice) mint gyakorlatilag (practice) foglalatostkodtak oly példák által, melyek a közéletben gyakrabban fordulnak elő, hogy így eleve megtanulják azon módot, melyet növendékeik tanításában is szüntelen készen tartsanak.

Hatodszor: a szép, helyes és gondos írás-módban (calligraphia, orthographia et Stylografia) mindennap délután 1 óráig gyakoroltatnak a tanítók, mit valamit jónak, úgy igen hasznosnak is találok, mert ezáltal a tanító képessé tétetik gondolatjait bárki-
nek nemcsak helyesen s hibátlanul, de szépen és csinosabb írás-móddal is közleni, — azonkívül gyermekeit ugyane tulajdonokra az írásban taníthatja, mit eddig talán a pécsi megyén kívül, hol nem kétlem, több helységeekben eddig ez írás tökélyebbel ékesített népnevelők diszlenek — hasztalan keresünk.

Hetedszer: az eddig elészámlált tudományokhoz járul még a figurális és gregorianus énekben, az orgona-játszásban és generál-bassban péntek, szombat délutáni órákban való tanítás, melyek által bevezettetik a tanító azon kötelességek ismeretébe, melyek őt, mint egyház orgonistáját illetik. — Közönségesen mestereink előtt a figurális és gregorianus ének a general-bassal együtt ismeretlen és az orgonán is csak úgy játszanak, hogy inkább tapogatnak, mint illő fogásokat vegyenek. Énekők, mely több, a nép által betanult melódiára terjed, inkább fülsértő, mint kellemes, vidító és az ének szabályaihoz alkalmazott. — Ennek oka pedig az, hogy sohasem az egyiket, sem a másikat alaposan nem tanulták és otthon is ritkán gyakorolják, más tárgyaktól lekötve. Tudjuk, hogy a segéd, ha vasárnapi mise-énekes s a délesti ajtatosság tárgyait némiképp játszani és énekelni tudja, már néptanító, vagy orgonista hivatalra vágyódik, mely sikerrel? mely előmenetelével az alnépnek? Ítélje meg kiki; azért valóban üdvesen rendelé a püspök, hogy az említett tárgyak is helyet foglalnának hasznos intézetében, melyekben mestereink járatlansága oly tapogatható.

És ime, ezek azok a tudományok a pécsi nevelői intézetben esztendőnkint 5 hónapig taníttatnak és bár szépek, hasznosak sőt néptanítóinknak szükségesek is, mindazonáltal még néhány tudo-

hette volna, miszerint Gyertyánffy István Egyesületünk tiszteletbeli tagja 1914. évi december 25-én betöltötte születésének 80-ik évfordulóját, most ezt annál nagyobb örömmel adja tudtára a kartársaknak. Ez alkalommal az volt a terv, hogy több kartárral együtt felkeresik volt mesterüket s tanítványi hálával, szeretettel a tanügy terén végzett érdemes munkásságának megfelelő tisztelettel üdvözik Egyesületünk nevében. Gyertyánffy István az akkori egészségére való tekintettel, a bejelentett tisztelgési szándékot kész tettnek minősítette s megköszönte Egyesületünknek a levélben való üdvözlést.

A választmány megköszöni elnöknek ezen tiszteleti eljárást s azt tudomásul veszi.

b) *Elnök* jelenti, hogy a «Tanítók Országos Szövetségének» elnöksége meleg szavakkal köszönte meg azon adományt, melyet Egyesületünk a választmány határozatának megfelelően, az irói díjak 50%-ának levonásából összegyűlt összeg alakjában a harc-
térén elesett néptanítók özvegyeinek és árváinak gyámolítására adományozott.

Tudomásul szolgál.

c) *Elnök* jelenti, hogy a «Feminista Egyesület» felszólítást intézett Egyesületünkhöz is, hogy a f. év április havában tartandó hágai nemzetközi kongresszuson magát képvisettesse. Elnök ezen felszólítást igen figyelemre méltónak s kartársaink részvételét kívánatosnak tartja, azonban Egyesületünk jelenleg tekintettel más irányban kifejtett áldozatkészségére, nem rendelkezik megfelelő fedezettel, hogy a kongresszuson résztvevő kartársakat anyagilag támogatni tudná. Mi azonban a felszólítást női kartársaink közt körözni fogjuk s ha akad esetleg olyan, aki önköltségén utazik, azt felkérjük, hogy Egyesületünket is képviselni szíveskedjék.

Répay Dániel. Körözzük a felszólítást s ha akad olyan kartárs, aki saját költségén utazni óhajt, azt Egyesületünk a minisztériumnak segélyadásra ajánlja.

Dékány Mihály. Az Egyesület elnöki levélben tudassa az ország összes tanítónőképző-intézeteinek igazgatóságaival a Feminista Egyet felszólítását, hogy ha akad olyan kartárs, aki önköltségén részt óhajt venni a kongresszuson, az kéressék fel Egyesületünknek a képviselésére is.

2. a) *Főtthkár* jelenti: Egyesületünk memorandummal járult dr. Jankovich Béla vall. és közokt. miniszter elé, hogy a tervezett járási tanügyi hatóságokban biztosítson helyet a tanítóképző-

intézetek igazgatóinak is. E memorandumra a nagym. vall. és közokt. miniszter úr a 69774. sz. VI. b. leiratában következőleg válaszolt. «A tanítóképző-intézetek tanszemélyzete képviselőjének nem a járási bizottságokban, hanem a járási bizottságok felett álló törvényhatósági bizottságokban szándékozom helyet juttatni. Önként érthetvén, ezen hely nem lesz kizárólag a tanítóképző-intézeti igazgatók számára fenntartva, hanem a tanári testület tagjainak érdemességéhez képest fog ezen hely a tanári testület bármely tagjával betöltetni.»

Elnök indítványozza, hogy a választmány fejezze ki hálás köszönetét a nagym. miniszter urnak ezen nagyfontosságú rendelkezéseért.

b) *Főtávkár* jelenti, Krämmer József pozsonyi polg. isk. igazgató kilépett Egyesületünkől.

Pénztáros megjegyzi, hogy a Közlöny küldetése folyó egyesületi évre meg van indítva, ennél fogva a bejelentett kilépési szándék csak az egyes. év leforgása után valósítható meg.

c) *Főtávkár* jelenti, hogy Kleiszner Pál bajai tanár belépett Egyesületünkbe.

Örvendetes tudomásul szolgál.

d) *Főtávkár* jelenti, hogy az «Orsz. Statisztikai Hivatal» felszólította Egyesületünket a «Statisztikai Közlemények» megrendelésére.

A választmány ezen beszerzést nem tartja szükségesnek, tekintettel arra, hogy Egyesületünk könyvtárral nem rendelkezik.

3. *Elnök* felkéri *Harmos Sándor dr.*: «Az önképzőköri könyvtárak» című előadásának megtartására.

A Rendtartás elrendeli az önképzőköri könyvtárak felszerelését. A munkálatok a kir. szakfelügyelőségen folyamatban vannak. A felszerelés szempontjait a státus választmánya elé terjeszti előadó. Az ismert Ellendt-féle könyvjegyzék után nem indulhatunk. Ez gimnáziumoknak készült s el is avult. Johannessohn kellő kritikával lehet mintánk, de semmi esetre sem forrásunk. A kiszemelés általános szempontjai: 1. az esztetikai, 2. ethikai, 3. intellektuális érték, 4. a növendék hajlamaival való számolás. Lehetőleg oly könyveket szerezzünk be, melyek esztetikailag nem értéktelenek, ethikailag a maguk egészében nem ernyesztő hatásúak, hanem az iskolánk feladatában igenis támogatnak az életküzdelemre, a korrupció elleni nemes gyűlöletre serkentenek, melyek a növendék intellektusát logikai és pszichológiai képtelen-

ségekkel meg nem gyengítik s melyek egyéniségükkel is összhangban vannak. Vannak speciális szempontok is. A szépirodalomban az újabb és legújabb irodalmat ápolják. Az ókorból klasszikusokat. Az idegen modern irodalomból csakis kiváló műfordításokat, a tanulságos könyv igazi tudós munkája legyen. Előadó kiterjeszkedik a történeti, vallástani, földrajzi, természettudományi könyvek különleges szempontjaira, a tankönyv irodalomra s nem helyesli a könyvtár felszerelésében divó «koncentrikus köröket», azt az eljárást, hogy ugyanazt az anyagot kétféle fogalmazásban, könnyebb s nehezebb formában szerzik be; a tudás nem ruha, melynek szabása más és más lehet növekvő évekkel. «A tanuló régi meg-hitt könyvét vegye elő újra egy évvel az első elolvasás után, s érettebb ésszel újat fog belőle kiolvasni.»

Elnök jegyzőkönyvi köszönetet indítványoz előadónak ezen előadásáért, s különösen örvend, hogy ezt a témát választotta, amely eszmecserére bő anyagot szolgáltat, egyúttal felkéri jelenlevő kartársakat, hogy ezen előadáshoz hozzászólani sziveskedjenek.

Quint József élvezettel hallgatta az előadást s az előadó azon nézetével teljesen megegyezik, hogy az ifjuság szépet és tanulságosat olvasson, azonban minden más szempont fölé helyezi a nemzetit, mert magyar tanítóképzőben tanítunk s a pedagógiai, mert a mi tanítóképzőnk szakiskola, tehát ezen két szemponttal kívánja a felsoroltakat kiegészíteni.

Répay Dániel. A tanítójelölt leendő nevelési hivatásánál figyelembe veendő azon kíváncsi, hogy ismerje a szorosabb értelemben vett ifjúsági és gyermekirodalmat.

Elnök előadó figyelmét felhívja a választmányi tagok által megemlített szempontokra, saját részéről különös körültekintést ajánl a vallásos irányú művek felvételénél.

Előadó szerint a nemzeti *szempont* benne rejlik az ethikai-ban, a pedagógiai az intellektuálisban, a nőképzői a tanulók hajlamával való számolásban, a képeskönyvek gondozása a Nikib feladata, mindazonáltal a választmány felszólítására a felszólalásokban hangoztatott elveket főszempontoknak tekinti majd előadása részletes kidolgozásában.

Elnök kérdésére előadó kifejti, hogy a régibb magyar szép-írók az osztálykönyvtárban foglalnak helyet, az iskolai tanítás körébe tartoznak és hogy a vallástani művek hittételekről nem szólnak, mert ezek a vallástanításé, hanem a vallásos hagyomá-

nyok földjét, népét, korát jellemző, ismertető remekművekből válogattatnak ki.

4. *Dékány Mihály*. Felolvassa «*A tanítóképző-intézeti tanár és a népiskolai felügyelet*» című javaslatát.

(Megjelent Közlönyünk márciusi számában.)

Répay Dániel örvend azon gondolat felett, hogy a képző-intézeti tanár érintkezzék az igazi népiskolával, ezen törekvést minden iziben méltányolja, azonban a tervezet megvalósulása körül nem titkolhatja el azon aggodalmát, hogy ezen újabb elfoglaltság elvonja a képző-intézeti tanárt eredeti hivatásától s oly adminisztratív munkával terheli meg, mely elvonja tulajdonképeni munkakörétől.

Az elemi iskolában való hospitálás a képezdei tanórák elcserélését teszi szükségessé, ami nagyon sok komplikációt okoz az órarendben. Továbbá felszólaló azt is kívánja, hogy a képezdei tanár semmiféle kapcsolatba ne kerüljön a tanfelügyelőséggel s ne legyen annak valamiben alárendelt közege.

Dékány véleménye szerint aggodalomra egyáltalán semmi ok sincsen, mert mint az előadott néhány kiviteli mód is illusztrálja, a tanár népiskolai látogatását úgy lehet berendezni, hogy az a tanítóképzés rendjét nem zavarná. Ami pedig a tanfelügyeletet illeti, erre vonatkozólag is kifejezte, hogy ő úgy képzei a dolgot, hogy a tanár megtett látogatásairól írásbelileg tesz jelentést a megyei tanügyi hatóságnak s azonkívül a tanfelügyelővel semmi dolga. Adminisztratív dolgok végzéséről szó sincs, mint ahogy ilyeneket a mostani iskolalátogatók sem végeznek tulajdonképen; ezt ő sem tartaná helyesnek, de nem is gondolt ilyenre.

Elnök köszönetet mond *Dékány Mihály* kartársnak előadásáért s felkéri egy olyan memorandum szerkesztésére, amely a vita során felmerült érveket figyelembe veszi. Egyuttal megnyugtatja a választmányt azon észrevétellel, hogy a memorandum úgy is csak az elvi szempontokat tárgyalja, a kiviteli módozatokat s a gyakorlati szervezetet a magas miniszterium adja meg.

5. *Quint József* feolvassa: «*A háboru és a tanító-képzés*» című értekezését.

(Közlönyünk ezen számának első cikke.)

Előadó a jelenleg világrészünkön végig tomboló véres küzdelemnek az emberiség, nemzetek s az egyes ember létviszonyainak különböző irányzataira gyakorolt hatására utal, mely más értéket hoz felszínre s az eddigiek számára is más perspektívá-

kat nyit. Ezen átalakító hatásokat nem mellőzhetjük ifjuságunk nevelésében sem s előadónak sikerült a jelen viszonyok aktualitása s tanításunk tárgyai közt oly logikus és érdekesítő kapcsolatot kimutatni, amely ifjuságunkban mély hazafias érzést vált ki s a gyakorlati követelményeknek megfelelő képzést biztosít.

Elnök lelkes örömmel üdvözli Quint kartársat ezen időszerű felolvasása alkalmából, amelyben felolvasó, mindnyájunk lelkében élő meggyőződéseknek adott kifejezést. Az elhangzott eszméket mi is magunkévá tesszük s felirjuk azon zászlóra, amely hivatva van nemzeti nevelésünk munkáját diadalra vinni.

Több tárgy nem lévén, a gyűlés véget ért.

K. m. f.

Dr. Baló József elnök.

Jegyezte: *Fuchsné Eitner Milla.*

Vegyesek.

Az Országos Pedagógiai Könyvtár szakkatalógusa. Ezen nagyfontosságú intézményünk az utolsó 10 év alatt óriási fejlődést mutat. Amíg 1906-ban alig 7000 kötetnyi állománya volt, ma már 40.000-nél is több kötetet tartalmaz és pedig legnagyobb részben pedagógiai vonatkozású könyveket, mert a könyvtár csak ilyeneket vásárol. E könyvtár tehát igazi pedagógiai szakkönyvtár.

A könyvtárnak 1913-ban jelent meg az első betűsoros jegyzéke s míg a könyvtár kisebb volt, addig a könyvek szakszerű elhelyezése és a helyi címtárak szakok szerinti beosztása elég tájékozódást is nyújtott, de a könyvtár gyarapodásával e rendszer elégtelenné vált. Most azután elkészült a legfontosabb könyveknek a *szakkatalógusa*. Igaz, hogy a cédula rendszerű szakkatalógust ez időszertint csak a könyvtárban lehet használni, reméljük azonban, hogy nem sok idő múlva nyomtatásban is meg fog jelenni a különböző szempontok szerint szerkesztett szakkatalógus s így szélesebb körben is ismertté lesz majd a könyvtár nagy gazdagsága. A szakkatalógus tervezetét Lechnitzky Gyula, áll. tanítóképző-intézeti tanár, tanszermuzeumi titkár és elnökhelyettes dolgozta ki, aki egyuttal a katalógus cédulák elosztását is végezte.

A szakkatalógusban a főbeosztást a római szám jelöli. I. A pedagógia. II. Szépirodalom, ifjusági irodalom stb. Ezen osztályozáson belül szerepel a kézdőbetűs jelölés, pl. N neveléstan, O oktatástan stb. A további alosztályozásnál hasonlóképen jártak el, pl. PF pedagógiai filozófia, N,T testnevelés, GyV gyermekvédelem. Az alosztályok számát lehet a szükség szerint szaporítani, pl. KF közoktatási felügyelet,

KF,E' közoktatási felügyelet az elemi iskolában, KF,E'k közoktatási felügyelet az elemi iskolában, középfokon. A gyors megtalálás és tájékozódás azonban bizonyos sorrendet is kíván. Azért fel van osztva a könyvtárnak pedagógiai főosztálya (I.) 30 részre, mindegyik a megfelelő sorszámmal ellátva. Egy sorszám alá csak annyi alosztály tartozik, melyet egy szempillantással egyszerre át lehet tekinteni. E rendszer mellett bármely helyen új osztályokat lehet közbe iktatni, anélkül, hogy a rendszert ujjonnan kellene átdolgozni. Rendszerint a magyar elnevezés kezdőbetűje szerepel, csak némelykor, amikor a torlódások elkerülése parancsolta, használtatott a megfelelő idegen szó kezdőbetűje. Ilyen eset azonban csak kevés van.

Allandó szerepű alosztályozás: (k) kézikönyv, (t) tankönyv vagy kisebb kézikönyv, (e) enciklopédia, (f) folyóirat, (i) intézet, társulat, egyesület, kongresszus (intézmények), (e) értekezés, (gy) gyűjtemény, (v) vegyes tanulmányok, (r) rendszerek, (o) olvasókönyv, szemelvények gyűjteménye.

Ezek alapján a könyvtár körülbelül 200 főcsoportot és 800 alosztályt tartalmaz.

A könyveken kívül a könyvtár hatalmas olvasó termében 228 különböző pedagógiai vonatkozású folyóirat áll a tanulmányozók rendelkezésére, még pedig: 99 magyar (94 magyar, 2 horvát, 2 román, 1 német nyelvű), 89 német, 13 angol és amerikai, 12 francia, 1 finn, 3 lengyel, 2 olasz, 1 spanyol, 2 svéd, 1 holland, 3 csh, 1 boszniai és 1 orosz folyóirat.

A könyvtár és a vele kapcsolatos olvasóterem ünnepnapok kivételével nyitva van: minden vasárnap és csütörtökön délelőtt 10—12-ig, továbbá péntek kivételével minden hétköznapon délután 3—7-ig.

Az Országos Tanszermuzeum nyitva van: ünnepnapok kivételével minden vasárnap 9—12-ig és hétköznapokon délelőtt 10—12-ig.

Nevelői kinevezések. A vallás- és közoktatásügyi magyar kir. miniszter kinevezte *Gárda Jenő* székelykereszturi magyar kir. állami elemi népiskolai tanítóképző-intézeti megbízott nevelőt jelenlegi állomáshelyén való meghagyása mellett nevelővé. — *Jombart Etekkát* a pozsonyi magyar kir. állami elemi népiskolai tanítónőkészítő-intézethez nevelőnővé.

Kitiltott természettani gyűjtemény. A vallás- és közoktatásügyi magyar kir. miniszter az 1901. évi január hó 11-én 91.169. szám alatt kelt engedélyező rendelet hatályon kívül helyezése mellett a Skultéty László Lajos által készített népiskolai természettani eszközgyűjteményt, valamint ezen gyűjteménynek egyes darabjait is nagyszámu tárgyi és kiviteli hibái miatt a népiskolák használatából kitiltotta.